

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ ЗАХИЩЕНОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Гутарева Ю. В., аспірант

Одеський національний політехнічний університет

Стаття присвячена дослідженню проблеми фінансової захищеності інноваційного розвитку харчової промисловості. Наведено концептуальний підхід до формування сутності категорії «фінансова захищеність». Встановлено щільний взаємозв'язок категорії з основними структурними властивостями харчової промисловості, такими як: інноваційний розвиток, інвестиційна привабливість та фінансова безпека.

The article investigates the problems of financial protectability of innovative development of the food industry. The conceptual approach to the formation of the category's essence of «financial protectability» is presented in this paper. The close links with the main structural properties of food industry as innovative development, investment attraction and financial security are establishment.

Постановка проблеми. В сучасних економічних умовах одним із пріоритетів забезпечення сталого розвитку і поліпшення своїх позицій у ринковому середовищі харчової промисловості є активізація захисних функцій. На сьогоднішній день склалася така ситуація, що інноваційна активність харчової промисловості істотно сповільнилась. Виникнення такого стану спричинене тим, що інноваційний потенціал и реалізація ресурсного потенціалу не може існувати в розрізі з фінансовою захищеністю. Зважаючи на це, все більшої актуальності набувають питання, пов'язані з виявленням факторів, які стимулюватимуть цей процес.

Завданням дослідження постає уточнення сутності фінансової захищеності харчової промисловості як економічної категорії і визначення головних умов дотримання фінансової захищеності в умовах посткризових економічних деформацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У розробку питань вивчення та аналізу фінансової захищеності вагомий внесок зробили такі вітчизняні науковці, як О. І. Дадій, І. А. Бланк, О. А. Єпіфанова, Є. Раздіна, Т. С. Шабатура, І. О. Крюкова, І. Ю. Гришова, І. Б. Хома, В. І. Любімов та інші. Однак багато питань, пов'язаних з дослідженням умов фінансової захищеності харчової промисловості в Україні, потребують подальшого вивчення.

Постановка завдання. На сьогоднішній день в теоретико-прикладних дослідженнях в економічній літературі не існує певного визначеного трактування категорії «захищеність», «захищення» або «захист». Отже, взагалі не існує концептуального підходу вчених-науковців до визначення такої категорії як «фінансова захищеність». Тому актуальність обраного дослідження обумовлена необхідністю у розгорнутому та деталізованому розумінні і формулюванні категорії поняття «фінансова захищеність» харчової промисловості як економічної категорії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття фінансової захищеності так само широке, як, власне, і тлумачення фінансів як економічної категорії. На сьогодні відсутнє єдине усталене визначення поняття «фінансо-

ва захищеність». Наявних формулювань, які б відображали основні умови виконання фінансової захищеності на підприємстві, в економічній літературі не існує. Метою дослідження є трактування поняття фінансова захищеність, як нової складової економічної категорії.

На сьогоднішній день багато українських підприємств є збитковими, працюють в нестабільному економічному та політичному середовищі, переживають глибокий спад виробництва та знаходяться в критичному фінансовому стані або на межі банкрутства. За таких умов фінансова захищеність всіх суб'єктів підприємницької та інших видів діяльності повинна відігравати виняткову роль у їх подальшому розвитку.

Фінансова захищеність підприємства є основним елементом системи його економічної безпеки. У загальному складі елементів економічної безпеки фінансова компонента виступає в ролі базового значення рівня і структури фінансового потенціалу підприємства в забезпеченні цілей його економічного розвитку. Свідченням цього є те, що фінансова захищеність посідає особливе місце в системі економічної безпеки, об'єднуючи характеристики як економічної безпеки, так і фінансів підприємства, впливаючи абсолютно на всі сфери діяльності підприємства.

Враховуючи наведені вище характеристики фінансової захищеності, можна виділити такі функції забезпечення фінансової захищеності підприємства:

- являє собою систему кількісних та якісних індикаторів фінансового стану підприємства, що відображає реальний рівень захищеності його фінансових інтересів;
- створює фінансові передумови сталого розвитку підприємства сьогодні та в майбутньому;
- забезпечує пріоритетні фінансові інтереси підприємства;
- захищає фінансові інтереси підприємства на всіх рівнях фінансових відносин;
- упроваджує фінансову стратегію підприємства в його господарську діяльність;
- ідентифікує фінансові небезпеки та загрози підприємства;
- продукує ефективне використання фінансових ресурсів підприємства;
- контролює фінансову стійкість підприємства;
- формує стійкість підприємства до негативного впливу будь-яких загроз;
- організовує збалансованість фінансового стану підприємства.

До пріоритетів, які підсилюють значення фінансової захищеності на підприємстві можна виділити такі: 1) якість фінансових інструментів, технологій і послуг; 2) стійкість підприємства до негативного впливу будь-яких загроз; 3) платоспроможність підприємства; 4) ліквідність підприємства; 5) фінансова незалежність підприємства від зовнішніх кредиторів та інвесторів; 6) наявність власних фінансових ресурсів підприємства.

Об'єктивною умовою ефективного функціонування харчової промисловості є впровадження інновацій, оскільки, як вважають більшість спеціалістів, без інноваційного розвитку харчове підприємство існувати не може.

Впровадження нововведень, є основним засобом підвищення ефектив-

ності виробництва, поліпшення якості продукції та послуг, дозволяє витримати ринкову конкуренцію і тим самим забезпечити фінансову захищеність підприємства.

Далі будемо розглядати проблеми вивчення теоретичних основ інноваційного розвитку та його значення для розвитку фінансової захищеності підприємства. Тому, щоб визначити сутність, місце і роль інноваційного розвитку в системі фінансової захищеності, необхідно розглянути теоретичні основи поняття «інновація». Слід зазначити, що в економічній літературі в даний час немає єдиної думки, загально визнаного трактування інновацій. Тому представляється необхідним навести ряд формулювань, пов'язаних з цією науковою категорією.

Так, на думку О.І. Дація, інновація це «проведення зміни в техніці, технології, організації, екології, економіці, а також у соціальній сфері з метою одержання економічного ефекту на основі задоволення певних суспільних потреб» [4].

Стосовно харчової промисловості, інновації являють собою реалізацію у господарській практиці результатів досліджень і розробок у вигляді нових поліпшених продуктів харчування, нових технологій, нових форм організації і управління різними сферами галузі, нових підходів до соціальних послуг та управління кадровим потенціалом. Роль і значення інновацій у харчовій промисловості неможливо переоцінити. Як показує практика, покупцеві постійно пропонується широкий спектр товарів: продукти швидко змінюються, вдосконалюються. Не використовуючи інноваційний потенціал, виробник прирікає себе на неминуче відставання. Потрібно постійно вдосконалювати обладнання, впроваджувати інновації, переглядати підходи до вдосконалення кадрової політики, залучення в галузь фахівців відповідного рівня кваліфікації. Ефективність розвитку будь-якого регіону залежить не тільки від наявних в його діяльності ресурсів, а й від вправного їх використання.

Основними проблемами інноваційного розвитку на підприємстві виступає:

- використання застарілих методів господарювання;
- стрімка конкуренція з боку довколишніх регіонів;
- недостатня розвиненість ринку інноваційної продукції;
- відсутність ефективного організаційно-економічного механізму управління інноваційними процесами;
- низьке кадрове забезпечення процесу виробництва на підприємствах харчової промисловості.

Конкурентний ринок пред'являє особливі, специфічні вимоги до сучасних інновацій (продуктовим, технологічним). Використовуючи нововведення, підприємства зможуть знизити витрати виробництва, що забезпечить їм більшу частку на ринку, отримання додаткового прибутку. Використання інновацій у харчовій промисловості дозволить підприємствам отримати додатковий дохід за рахунок монопольної позиції на ринку. Інновації дозволяють господарюючим суб'єктам зберегти також конкурентні переваги і не втратити свою ринкову нішу. Інноваційна діяльність не є можливою без використання

відповідних інструментів та заходів щодо їх реалізації. Як показує практика, ефективність впровадження інновацій тим вище, чим глибше опрацьовані окремі питання, що стосуються їх практичної реалізації.

У сформованих проблемах харчова промисловість потребує розробки першочергових заходів, виконати які неможливо, не займаючись інноваційними розробками, які не впроваджуючи в промислове виробництво прогресивні технології, покликані підвищити результативність всієї її виробничої, збутової, маркетингової діяльності підприємств.

Розглянемо основне вирішення проблем інноваційного розвитку у забезпеченні фінансової захищеності (рис. 1).

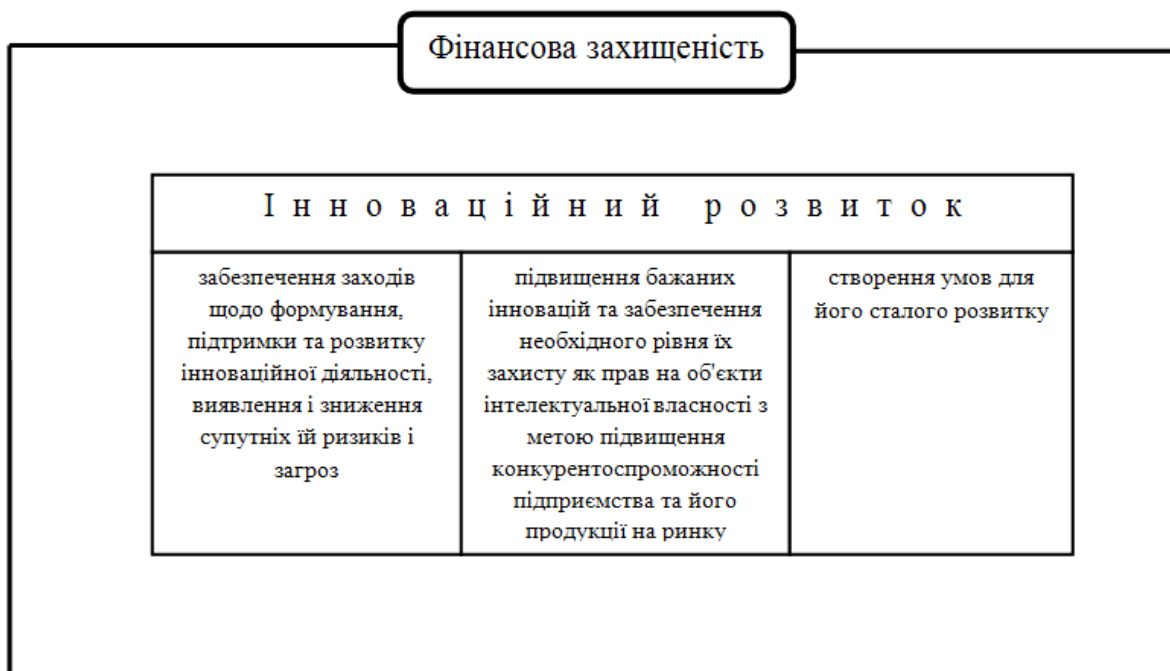

Рис 1. Інноваційна складова фінансової захищеності харчового підприємства (авторська розробка)

На думку авторів, від рівня захищеності інновацій залежить значний вплив на діяльність підприємства, який є показником інноваційної активності спрямованим на отримання стратегічних конкурентних переваг у майбутньому на основі знань, вже використовуваних при виробництві та які можливо будуть впроваджені в новій перспективній для ринку продукції.

Для визначення рівня фінансової захищеності, у разі залучення інноваційних розробок, доцільно розглянути інвестиційну привабливість харчового підприємства.

У зв'язку з жорстким конкурентним середовищем однією із суттєвих загроз інноваційного підприємства є його нестабільне фінансування капітальних вкладень, обмеженість інвестиційних ресурсів. Брак фінансових коштів може спричинити різкий спад оновлення технологій харчової промисловості, наслідком чого може бути різкий спад попиту, тому що продукція не буде задовольняти сучасні потреби споживачів. У цій ситуації, за значного браку коштів, суб'єкти господарювання стикаються не тільки з труднощами фінансування своєї поточної діяльності, але і стають потенційно неспроможними в подальшому ви-

конувати операції, які необхідні для саморозвитку та відтворенню їх виробничого процесу. Єдиним вирішенням цих проблем є кошти інвесторів, які стають гарантом захисту і розвитку суб'єктів господарювання, які ще називають інвестиційною підтримкою. Щоб отримати ці кошти, підприємству потрібно стати інвестиційно привабливим, та відповідати умовам потенційного інвестора. Зважаючи на це, все більшої актуальності набувають питання, пов'язані з ефективною інвестиційною діяльністю, фактором якого виступає інвестиційна привабливість.

Отже, другою умовою фінансової захищеності є інвестиційна привабливість, під якою слід розуміти достатній стан інвестицій на підприємстві, коли за їх наявності господарюючий суб'єкт може розумно задовольнити всі свої поточні потреби у капітальних вкладеннях і за обсягом, і за структурою, враховуючи ефективність їх повноцінного використання і безпосереднього повернення інвесторів, досягаючи оптимального співвідношення між розмірами іноземних інвестицій, спрямованих на досягнення потенційно важливих цілей господарюючого суб'єкта своєї країни, і вітчизняних інвестицій, продуктованих виробничим сектором через відтворення капіталу, скерованих за кордон, забезпечуючи, загалом, наявність позитивного національного платіжного балансу [9].

Вважаємо за доцільне виділити такі загальні фактори оцінки інвестиційного потенціалу підприємства, які мають найбільший вплив на переваги інвесторів:

- ресурсно-сировинний;
- виробничий;
- споживчий;
- інтелектуальний;
- інституційний;
- інноваційний.

Важливо відзначити, що будь-який інвестор, без всяких сумнівів, зацікавлений у надійності і ефективності власних вкладень. Отже, технологія управління інвестиційною привабливістю, побудована на обліку цих об'єктивних інтересів, буде працювати на будь-якому рівні і в будь-якому місці. І справа не в тому, щоб тільки догодити інвесторам. Управління інвестиційною привабливістю тож саме управлінню розвитком підприємства, тобто крім об'єктивного інтересу інвесторів, тут явно присутній об'єктивний інтерес суб'єкта господарювання, до числа яких відноситься фінансова захищеність підприємства.

Третьою умовою фінансової захищеності, на нашу думку, виступає фінансова безпека, від якої залежить рівень доходів, фінансових можливостей, система заходів, що стимулює трансформацію додаткових доходів підприємства та господарських суб'єктів в інвестиції тощо.

По сьогоднішній день, не існує єдиного загального визначення поняття «фінансова безпека» як на рівні держави, так і на рівні підприємства. Існує низка формулювань цього поняття, які розкривають його суть і дають підхід до терміну «фінансова безпека підприємства».

Так, І.О. Бланк наголошує, що фінансова безпека – це кількісно та якісно детермінований рівень його фінансового стану, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від іден-

тифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному й перспективному періодах [1].

Дослідник розглядає фінансову безпеку як стан захисту фінансових інтересів підприємств від зовнішніх та внутрішніх загроз, в економічній літературі цей підхід прийнято називати стратегічним. Під стратегічним підходом фінансової безпеки розуміє незмінний, стабільний результат економічної та фінансової діяльності суб'єкту на певну дату. Головним недоліком цього підходу є те, що дослідник розглядає фінансову безпеку дуже вузько, акцентуючи свою увагу тільки на одній характеристиці цього терміну.

На відміну від І.О. Бланка, О.А. Єпіфанова наполягає на тому, що фінансове забезпечення підприємства – це здатність суб'єкту підприємництва здійснювати свою господарську, зокрема й фінансову діяльність ефективно та стабільно шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних і контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання фінансових ресурсів, забезпечити їх рівень та нівелювати вплив ризиків внутрішнього та зовнішнього середовищ [2].

Під фінансовою безпекою науковець (О.А. Єпіфанова) розуміє ефективне використання потенціалу або ресурсів та виокремлення його функціональних складових. Вважаємо, що визначення поняття фінансової безпеки підприємства з боку ефективності функціонування корпоративних ресурсів не є повним. Тому що розглядати фінансову безпеку тільки з ресурсного підходу неможливо, не включаючи до уваги інтереси самого підприємства.

Є. Раздіна запропонувала досліджувати фінансову безпеку підприємства як комплекс заходів, що сприяють підвищенню фінансової стійкості господарчих суб'єктів за умов ринкової економіки, які захищають їх комерційні інтереси від впливу негативних ринкових процесів [3].

Системний підхід поняття «фінансова безпека» Є. Раздіна виражається у захисті комерційної таємниці підприємства. З огляду її твердження, єдиним недоліком є те, що дослідник не повністю враховує вплив факторів зовнішнього середовища при визначенні фінансової безпеки.

Отже, різноманіття підходів щодо визначення сутності фінансової безпеки підприємства пояснюється багатоаспектністю даної категорії, але кожен з цих підходів не охоплює всі істотні характеристики безпеки підприємства як фінансова захищеність.

На відміну від фінансової безпеки, фінансова захищеність контролює усі ланки підприємства задля попередження виникнення потенційних загроз його фінансових інтересів. Усе це дозволило сформулювати авторську інтерпретацію визначення фінансова захищеність як економічної категорії, яка є виразом поведінки господарюючого суб'єкта, що гармоніює в собі найважливіші напрями підприємницької діяльності: інноваційний розвиток, інвестиційну привабливість та фінансову безпеку, для попередження загроз існування галузі в конкурентному середовищі, що особливо стосується прикладу діяльності харчової промисловості, як стратегічно важливої галузі для держави.

Узагальнення сучасних позицій вітчизняних вчених [1-3] надає можливість з впевненістю сказати, що «фінансова захищеність» продукує поняття «фінансова безпека» як свій невід’ємний складовий елемент, який розрізняє в своєму складі поряд з фінансовою безпекою ще й інші аспекти захищеності сучасного харчового підприємства, які теж можуть впливати, хоча вже на відокремлений стан фінансового захисту суб’єкта господарювання, проте, які повністю є самостійними елементами, що відповідають за різні категорії захисту у складі загальної фінансової захищеності підприємства. Можна з впевненістю сказати, що категорія «фінансова захищеність», не є взаємозамінним терміном категорії «фінансова безпека», вона набагато глибша та ширша. Це підтверджується у публікаціях багатьох науковців, де вони розрізняють інші види захищеності підприємства у вигляді відповідних функціональних складових фінансової захищеності підприємства.

Висновки. На рубежі століть проблемі забезпечення продовольчої безпеки приділялося першочергове значення. Відновлення економічного розвитку вітчизняних харчових підприємств у післякризовий період супроводжується об’єктивною необхідністю у формулюванні і використанні ефективних методів для оцінки реального стану фінансової захищеності. Категорія «фінансова захищеність» розкриває своє значення у зв’язках з такими умовами як: інноваційний розвиток, інвестиційна привабливість та фінансова безпека (рис. 2).

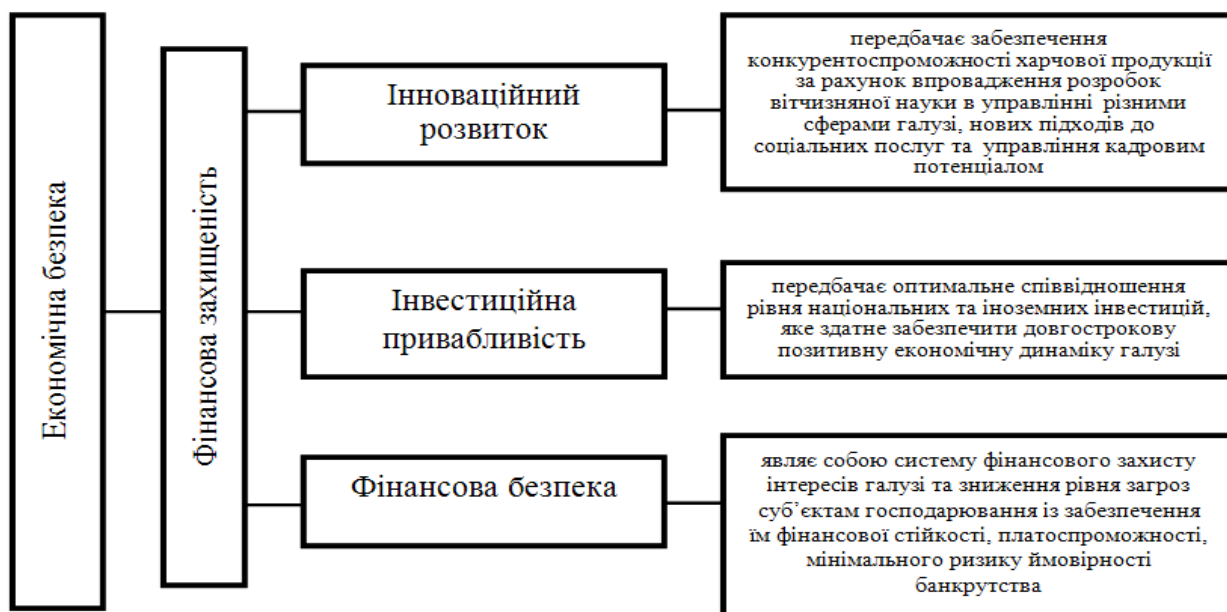

Рис 2. Вплив фінансової захищеності на інноваційно-інвестиційний розвиток харчового підприємства (авторська розробка)

Наведені міркування дозволяють дати визначення категорії «фінансова захищеність» - це основний елемент економічної безпеки, який є виразом поведінки господарюючого суб’єкта, що гармоніює в собі найважливіші напрями підприємницької діяльності: інноваційний розвиток, інвестиційну привабливість та фінансову безпеку, для попередження загроз існування галузі в конкурентному середовищі, що особливо стосується прикладу діяльності харчової промисловості, як стратегічно важливої галузі для держави.

Отже, фінансова захищеність є ніщо інше як один із результатів реалізації внутрішніх механізмів мінімізації ризиків харчової промисловості.

Список використаних джерел:

1. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – К. : Изд-во "Никацентр", Эльга, 2004. – 784 с.
2. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А.О. Єпіфанова / А.О. Єпіфанов, О.Л. Пластун, В.С. Домбровський та ін. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2009. – 295 с.
3. Раздина Е. Коммерческая информация и экономическая безопасность / Е. Раздина // Бизнес-информ. – 1997. – №24. – С. 63-65.
4. Дацій О.І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України / Дацій О.І. – К.: ННЦ ІАЕ. – 428 с.
5. Гришова І.Ю., Шабатура Т.С. Зміцнення фінансової складової економічної безпеки підприємства [Текст] / І.Ю. Гришова, Т. С. Шабатура // Облік і фінанси АПК : Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2013. - № 1 (59). – С. 99-104.
6. Хома І.Б. Формування сутності категорії «економічна захищеність» та встановлення її взаємозв'язку зі структурними властивостями промислового підприємства / І.Б. Хома // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – Львів: Вид-во НУ ЛП, 2011. - № 714. – С. 265-273.
7. Шабатура Т.С. Формування системи фінансової безпеки підприємств птахівництва [Текст] / Т. С. Шабатура // Облік і фінанси АПК : Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2012. - № 4 (58). – С. 69-73.
8. Крюкова І. О. Формування фінансової безпеки агропромислових підприємств [Текст] / І. О. Крюкова // Облік і фінанси АПК : Міжнародний науково-виробничий журнал. - 2012. - № 4. - С. 41-44.
9. Любімов В.І. Поняття та критерії інвестиційної безпеки / В.І. Любімов // Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток». – Режим доступу: <http://dy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=136>.

Рецензент – д.е.н., професор Гришова І. Ю.

УДК: 631. 1.027:631.11

ЕФЕКТИВНІСТЬ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Дашевська Н.С., аспірант

Полтавська державна аграрна академія

Досліджено основні аспекти доцільності аналізу ефективності маркетингової діяльності аграрних підприємств. Зосереджено увагу на показниках, що визначають рівень ефективності маркетингових заходів на всіх рівнях управління. Автор пропонує розширити систему показників, за якими оцінюється вплив маркетингової політики на результати діяльності підприємств галузі сільського господарства. Зазначено, що на ефективність маркетингових заходів впливають групи чинників, передусім, на макро- та мікрорівні. Крім того, до системи показників слід відносити ефективність комунікаційних заходів та ті, які характеризують напрям діяльності та рівень спеціалізації підприємства.

The main aspects of expedience of analysis of efficiency of marketing activity of agrarian enterprises. Concentrated attention on indexes which determine the level of efficiency of marketings measures on all levels of management. An author suggests to extend the system of indexes after which influence of marketing policy is estimated on the result of activity of enterprises of industry of agriculture. It is marked that the groups of factors influence on